

Lääninhallituksille ja kunnallisille kansanhuolto- lautakunnille.

Kauppa- ja teollisuusministeriö on 6 päivänä kesäkuuta 1951 antanut uuden päätöksen ostokortista ja sen jakelusta. Päätös on julkaistu asetuskokoelmassa (N:o 342/51) sekä eripainoksena jaettu kunnallisille kansanhuoltoviranomaisille, joista jäljempänä tässä kiertokirjeessä käytetään nimitystä lautakunta. Ellei jokin lautakunta olisi edellämainittua päätöstä saanut, on se viipymättä tilattava ministeriön kansanhuolto-osastolta.

Edellämainitussa päätöksessä annettujen määräysten lisäksi, joihin lautakuntien on tarkoin perehdyttävä, ministeriö kiinnittää lautakuntien huomiota yleisistä kansanhuoltoa koskevista säännöstelymääräyksistä 24 päivänä huhtikuuta 1942 annetun ja edelleen voimassaolevan valtioneuvoston päätöksen (As. kok. N:o 344/42 myöhemmine muutoksineen, KHM:n säännöstelytiedoitusten ST N:o 65 (999) ryhmä 1/3) sisältämiin ostokortteja koskeviin yleisiin määräyksiin (§§ 5—17), minkä ohessa ministeriö kehoittaa ostokorttien jakelun yms. suhteen noudattamaan seuraavia ohjeita:

Jakelupaikat

Lautakunnan tulee huolehtia siitä, että sen toimialueella on riittävä määrä jakeluhuoneistoja, joissa ostokorttien jakelu tapahtuu, ja että niistä sekä niiden aukioloajasta annetaan hyvissä ajoin tieto yleisölle.

Aukioloajan suhteen on otettava huomioon, että niille, joille ei ole mahdollista käydä noutamassa ostokortteja päivällä, varataan mahdollisuus siihen myöhemmin illalla.

Lautakunnan on lisäksi huolehdittava siitä, että jokaisessa jakelupaikassa on aina-

kin yksi ostokorttien jakelusta annettuihin määräyksiin täydellisesti perehtynyt henkilö sekä tarpeellinen määrä muita henkilöitä jakelua suorittamassa.

Millä paikkakunnalla hakijat saavat ostokorttinsa

Pääsääntö on, että *ostokortin antaa se lautakunta, jonka toimialueella hakijalla on vakinainen asuinpaikkansa ostokorttien jakelun aikana*. Sääntö ei koske ostokorttinsa kadottanutta henkilöä, jonka suhteen annetaan ohjeet jäljempänä.

Kun on ratkaistava, missä kullakin ostokortin hakijalla on vakinainen asuinpaikkansa ostokorttien jakelun aikana ja missä kunnassa hänen niin muodoin tulee saada ostokorttinsa, on otettava huomioon ensinnäkin, että *tilapäisesti kotoa poissa olevan vakinaisena asuinpaikkana on pidettävä hänen kotipaikkakuntaansa* eikä sitä paikkakuntaa, jossa hän tilapäisesti oleskelee ostokorttien jakelun aikana.

Mikäli kysymys on sellaisesta perheettömästä henkilöstä, joka liikkuu ansiotyössä paikkakunnalta toiselle, hänen vakinaisena asuinpaikkakuntanaan on pidettävä kuntaa, jossa hän oleskelee ostokorttien jakelun aikana. Samoin on suhtauduttava tapauksiin, jolloin henkilö on pitemmän ajan ollut poissa ruokakuntansa yhteydestä. Sellaisenkin henkilöiden vakinaisena asuinpaikkakuntana on pidettävä sitä kuntaa, jossa hän on työssä ostokorttien jakelun aikana.

Ostokorttien hakijoiden henkilöllisyyden toteaminen

Ostokorttien jakelua tarkastettaessa on havaittu, että eräät henkilöt ovat saaneet ostokortteja useammalta lautakunnalta il-

moittaen väärän kotipaikan ja väärän nimenkin, siten saaden haltuunsa useampia ostokortteja kuin mihin heillä olisi ollut oikeus. Useamman ostokortin saamiseksi on heillä täytynyt olla vastaavasti yleisostokortteja, jotka ovat olleet vilpillisesti hankittuja. Tämän johdosta on syytä huomauttaa, että lautakunnilla on velvollisuus vaatia henkilöitä, joita ostokorttien jakelun hoitajat eivät tunne, esittämään selvityksen henkilöllisyydestään ja verrattava sitä hakijan hallussa oleviin ostokortteihin ja hakemuslomakkeessa annettuihin tietoihin ennen uusien ostokorttien antamista.

Näin on meneteltävä erityisesti silloin, kun haetaan ostokortteja muun lautakunnan leimalla varustetuilla yleisostokorteilla.

Milloin hakijan henkilöllisyydestään esittämät selvitykset eivät ole yhdenmukaisia esitetyssä yleisostokortissa olevien merkkien kanssa, ei uusia ostokortteja saada antaa. Yleisostokortti on otettava lautakunnan haltuun ja asia tutkittava tarvittaessa poliisiviranomaisten avulla.

Ellei hakija voi vaadittaessa esittää lautakunnan hyväksymää selvitystä henkilöllisyydestään, on yleisostokortti ja hakemuslomake otettava lautakunnan haltuun siksi, kunnes asianomainen esittää sanotunlaisen selvityksen.

Lautakunnissa on erityisesti kiinnitettävä huomiota niihin tapauksiin, jolloin vieraan paikkakunnan leimoilla varustetuilla yleisostokorteilla valtakirjoja käyttäen haetaan uusia ostokortteja. Näissä tapauksissa saadaan ostokortit antaa vasta sitten, kun lautakunnan taholta on varmistauduttu siitä, että kyseessä olevat henkilöt todella asuvat paikkakunnalla.

Mustalaisten suhteen on ostokortteja annettaessa myöskin syytä olla varovaisia.

Ostokorttihakemuslomakkeet

a) Ostokorttihakemuslomakkeiden jakaminen.

Jokaisen ostokortteja haluavan henkilön osalta on niitä anottava kirjallisesti lautakunnalta sitä varten valmistetulla hakemuslomakkeella. Siitä, milloin ja missä hakemuslomakkeita ryhdytään jakamaan, on hyvissä ajoin annettava yleisölle tieto. Jokaiselle ostokortteja haluavalle ruokakunnalle tai yhteistaloudelle on annettava niin monta hakemuslomaketta kuin ruokakun-

nassa tai yhteistaloudessa on jäseniä, koska ruokakunnan päämiehen on ruokakunnan jokaisen jäsenen ja yhteistalouden johtajan tai hänen määräämänsä henkilön jokaisen yhteistalouteen kuuluvan henkilön puolesta kirjoitettava eri hakemus.

Hakemuslomakkeet allekirjoittaa ruokakunnan päämies. Ruokakunnan päämiehenä on se, joka ostokorttien jakelun aikana hoitaa ruokakunnan asioita.

Sikäli kuin hakemuslomakkeita jätetään jaettaviksi kauppa- ja liiketoimintoihin yms. jakelupaikkoihin, tulee lautakuntien kehoittaa jakelun suorittajia erityiseen säästäväisyyteen, koska ko. lomakkeita on vain rajoitettu painosmäärä. Ylijääneet lomakkeet on kehoitettava palauttamaan lautakunnalle.

b) Ostokorttihakemuslomakkeiden palauttaminen.

Jos lomakkeet palautetaan taloittain, on samalla tuotava talonkirja kansanhuoltolautakuntaan, jotta palautetut lomakkeet voidaan verrata siihen. Kansanhuoltolautakunta voi määrätä, mihin päivään mennessä ja missä järjestyksessä hakemuslomakkeet on palautettava.

Kunkin ruokakunnan hakemuslomakkeet on pantava samaan suljettuun kirjekuoreen tai muuhun kääreeseen. Kuoren tai kääreeseen päälle on merkittävä:

- 1) ruokakunnan päämiehen nimi ja osoite, sekä
- 2) montako henkilöä ruokakuntaan kuuluu.

Lautakunta voi määrätä ostokorttien jakelun tapahtuvaksi siten, että hakemuslomakkeet vaaditaan jättämään määröpäivään mennessä lautakunnalle niiden käsittelyä varten ja että ostokortit jaetaan myöhemmin, tai voidaan hakemuslomakkeet käsitellä hetikin, kun ne palautetaan, ja antaa anojalle ostokortit. Ensiksimmäinen tapa on suositeltavampi, koska tällöin voidaan helpommin tarkistaa myönnettävät kortit ennen niiden antamista ja voidaan ajoissa korjata mahdolliset virheellisuudet. Ensiksimmäisessä tapauksessa yleisölle on ilmoitettava, milloin ja missä järjestyksessä ostokorttien jakelu yleisölle tapahtuu.

Korttien jakelua yleisölle ei saa tiedoittaa aloitettavaksi ennenkuin lautakunta on saanut ministeriön lomakevarastolta tarvittavan määrän ostokortteja. Toisaalta on otet-

tava huomioon, että ostokorttien jakelu on aloitettava siksi aikaisin, että myös sellaiset henkilöt, jotka eivät ole jättäneet hakemuslomakkeitaan kuulutetussa määräajassa, voivat saada ostokortit vielä jakelukuukauden aikana ns. jälkijakelussa.

Kun on todettu eräiden lautakuntien järjestäneen jälkijakelun vasta uusien ostokorttien voimaantultua, ministeriö määrää, että tässä tarkoitetuille henkilöille on ehdottomasti varattava tilaisuus saada ostokorttinsa riittävän ajoissa, so. jakelukuukauden aikana.

Ostokortteja yleisen korttijakelun jälkeenkin annettaessa on hakijalta aina vaadittava ostokorttien hakemuslomake asianmukaisesti täytettynä.

Ostokorttien leimaaminen

Ennenkuin ostokortteja aletaan jakaa, on lautakunnan leimattava ne lautakunnan hallussa olevalla katkoympyrä-leimasimella, jossa on kaksi yhdensuuntaista suoraa viivaa päistään yhdistettyinä keskustasta pois-päin kaareutuvilla viivoilla ja näiden viivojen sisälle jäävässä kuviossa lautakunnan nimi ja numero. Leima on lyötävä jokaisen jaettavan kortin kantaosassa olevaan, leimalle varattuun kohtaan.

Kortteja saadaan leimata vain se määrä, joka lasketaan todennäköisesti tarvittavan jakeluun. Koko sitä määrää, jonka lautakunta saa kortteja, ei saada leimata, sillä ministeriö lähettää kortteja jonkin verran yli tarvittavaksi lasketun määrän. Korttien leimaaminen saadaan suorittaa vasta mahdollisimman myöhäisessä vaiheessa ennen korttijakelun aloittamista.

On tärkeätä, että se osa korteista, jota ei välittömästi yleisessä jakelussa tarvita, jätetään leimaamatta.

Yleisen ostokorttien jakelun jälkeen käytettäviä kortteja on pyrittävä leimaamaan ainoastaan niin paljon kuin niitä päivittäin tarvitaan jakeluun.

Kaikki leimasimet on säilytettävä mitä suurimmalla huolella niin, ettei kenelläkään asiaankuulumattomalla henkilöllä ole mahdollisuutta saada niitä käyttöönsä eikä haltuunsa.

Yleisostokortin tarkkailulistan irrottaminen

Silloin, kun hakijalle luovutetaan yleisostokortti, jonka saantiin hänellä on oikeus,

on hakijan edellisen jakelun yleisostokortista lautakunnan toimesta irroitettava vasemmassa yläkulmassa oleva kortinhaltijan suku- ja etunimellä, syntymäajalla sekä osoitemerkinällä varustettu tarkkailuliuska, niin että osa lautakunnan leimasta jää tarkkailuliuskaan.

Henkilölle, jonka ostokortista puuttuu tarkkailuliuska, ei uutta ostokorttia saada antaa. Häneen nähden on meneteltävä samoin kuin korttinsa kadottaneen suhteen (ks. jäljempänä tässä kiertokirjeessä).

Irroitettu yleisostokortin tarkkailuliuska on heti tehtävä mitättömäksi „mitätön” leimasinta käyttäen tai vetämällä vinoristiliuskan yli aniliini- tai mustekynällä.

Yleisostokortista irroitettu tarkkailuliuska on lautakunnan tarkkailutoimenpiteitä varten kiinnitettävä liimalla asianomaisen korttinsaajan ostokorttihakemuslomakkeeseen.

Jos lautakunta on saanut luvan ostokorttien jakamiseen siten, että kaikkien talossa asuvien puolesta ostokortit noutaa isännöitsijä, talonmies, tai joku muu siihen valtuutettu henkilö, menetellään niin, että mainittu henkilö irroittaa tarkkailuliuskat ja toimittaa ne ostokorttihakemuslomakkeisiin kiinnitettynä lautakunnalle.

Vastasyntyneelle lapselle myönnettävä yleisostokortti

Vastasyntyneelle lapselle myönnetään yleisostokortti synnytyksen hoitaneen kätilön tai synnytyslaitoksen antamaa todistusta vastaan. *Ostokortin saa myöntää ainoastaan se lautakunta, jonka alueella lapsen äidillä on synnytyksen aikana vakinainen asuinpaikkansa.* Hakemuslomake on tällöinkin täytettävä. Yleisostokortista on poistettava kupongit, jotka eivät enää sillä jakelukaudella ole voimassa. Lapsen syntymätodistus tulee liittää lapsen puolesta tehtyyn ostokorttihakemuslomakkeeseen, tai jos ostokortti myönnetään toisesta lautakunnasta kuin mistä äiti on saanut ostokorttinsa, lautakunnan on meneteltävä samoin kuin niiden henkilöiden suhteen, jotka hakevat ostokorttia muulta kuin siltä lautakunnalta, joka on antanut heille edellisen jakelun ostokortin.

Ulkomaalaisille annettava yleisostokortti

Ulkoasiainministeriö, jolle kauppa- ja teollisuusministeriö on antanut jakelua kos-

kevat yksityiskohtaiset ohjeet, antaa yleisostokortin:

- 1) diplomaateille ja heidän perheenjäsenilleen,
- 2) lähetystöjen palveluksessa maassa virkapassilla oleskeleville ulkomaalaisille, asuivatpa he lähetystöjen rakennuksissa tai muualla, ja
- 3) asuinpaikasta riippumatta kaikille niille Suomessa oleskeleville Neuvostoliiton kansalaisille, joilla on diplomaatti-, virka- tai merimiespassi.

Hakemuslomakkeiden järjestäminen

Ostokorttihakemuksia järjestettäessä on huomattava, ettei niitä hakemuslomakkeita, joihin on edellisten korttien antajaksi merkitty jokin muu lautakunta kuin se, jolta uusia kortteja anotaan, järjestetä omaan ryhmäänsä, vaan on ne järjestettävä muitten anomuslomakkeitten kanssa samaan aakkosjärjestykseen. Kaksoiskappale tai jäljennös on ehdottomasti lähetettävä sille lautakunnalle, joka on antanut aikaisemman ostokortin, ja on niihin ennen niiden lähettämistä lyötävä lautakunnan leima.

Toiselta lautakunnalta tulleet hakemuslomakkeiden jäljennökset on säilytettävä erillään omassa ryhmässään.

Lautakuntien on hakemuslomakkeiden ja toisilta lautakunnilta saapuneiden hakemuslomakejäljennösten perusteella tarkastettava, onko asianomainen henkilö anonut tai saanut ostokortteja enemmän kuin mitä hänelle kuuluu ja ryhdyttävä asian vaatiin syytötoimenpiteisiin.

Ostokorttien vastaanoton kuittaaminen

Ostokortteja annettaessa on lautakunnan aina vaadittava kuittaus luovutetuista ostokorteista.

Kun lautakunnissa korttien jakeluluetteloihin merkintöjä tehtäessä on esiintynyt erilaista menettelyä, ministeriö huomauttaa, että niin varsinaisessa kuin ns. jälkijakelussakin jakeluluetteloon on aina merkittävä erikseen jokaisen kortin saajan nimi sekä kortin numero sitä varten varattuihin kohtiin. Jos ruokakunnan päämies tai muu siihen valtuutettu henkilö vastaanottaa ja kuittaa kahden tai useamman henkilön ostokortit, voidaan kuittaus suorittaa siten, että kahdella tai useammalla perättäisellä rivillä olevat merkinnät yhdistetään kaa-

rella toisiinsa ja näin muodostuneen merkintöjen ryhmän keskikohdalle kuittaava henkilö kirjoittaa etu- ja sukunimensä.

Ostokorttien numeroiden merkitseminen ostokorttihakemuslomakkeisiin

Kaikkiin ostokortteihin on painettu juokseva numero.

Lautakuntien tulee merkitä sekä varsinaisessa että jälkijakelussa jaettujen korttien numerot asianomaisten henkilöiden hakemuslomakkeisiin.

Yleisen ostokorttien jakelun jälkeen suoritettavan korttivaraston inventoinnin yhteydessä on kaikkien varastoon jääneiden korttien numerot merkittävä muistiin. Mikäli tällöin numeroituja ostokortteja joutuu esim. varkauden käsiin, voidaan helpommin todeta, mitkä kortit ovat väärissä käsissä, ja kaupalliikkeissä on mahdollisuus jälkepäin tarkkailla, esitetäänkö mahdollisesti kortteja, joissa on tällaiset tunnetut numerot.

Ostokorttien käsittely ja ostokorttikirjanpito

Painetussa kiertokirjeessä N:o 25/1947 on tarkemmat ohjeet mm. ostokorttien käsittelystä ja ostokorttikirjanpidosta. Näitä ohjeita on tarkoin noudatettava ja otettava huomioon ne kohdat, jotka koskevat yleistä korttijakelua.

Uuden ostokortin antaminen kadonneen tilalle

Uuden ostokortin antamisesta kadonneen tilalle 20 päivänä joulukuuta 1946 annetun kansanhuoltoministeriön päätöksen (As. kok. n:o 888/46) määräysten mukaan tulee henkilön, joka haluaa uutta ostokorttia kadonneen tilalle, ilmoittaa kortin katoamisesta asuinpaikkakunnan tai sen paikkakunnan poliisiviranomaiselle, jolle kortti on kadonnut. Eräissä edellä sanotussa päätöksessä mainituissa erikoistapauksissa voidaan ilmoitus tehdä myöskin sotilas-, posti-, rautatie- tai vankilaviranomaiselle.

Uutta ostokorttia kadonneen tilalle on anottava siltä lautakunnalta, joka on antanut kadonneeksi ilmoitetun kortin, ja on anomukseen liitettävä jäljennös poliisi- tm. viranomaisen katoamistapauksen johdosta suorittamassa kuulustelussa laaditusta pöytäkirjasta. Jollei tällaista pöytäkirjan-

jäljennöstä jätetä lautakunnalle, ei uutta korttia missään tapauksessa saada antaa.

Missä tapauksissa voidaan antaa uusi ostokortti kadonneen tilalle

Lautakunta on oikeutettu antamaan kadonneen ostokortin tilalle uuden kortin ainoastaan, jos kortti on *todistettavasti* ilman sen omistajan tai haltijan syytä tuhoutunut tai rikoksen johdosta menetetty tahi jos se on alle kuuden vuoden ikäiselle lapselle tai 70 vuotta täyttäneelle vanhukselle kuuluva kortti. Muissa tapauksissa lautakunnan on alistettava uuden kortin saamista tarkoittava hakemus oman perustellun lausuntonsa kera lääninhallituksen ratkaistavaksi, joka voi myöntää uuden kortin vain, mikäli siihen on pakottavia syitä (esim. suuri perhe ja vaikea taloudellinen asema tai se, että ostokortin kadottamisesta on jo kulunut vähintään kuusi kuukautta ilman, että on aihetta epäillä ilmoituksen oikeellisuutta enempiä katoamisen ylipäänsä kuin katoamisajankaan suhteen).

Ostokortin kadottaminen useampia kertoja

Jos kadonneen kortin tilalle anotaan uutta ostokorttia sellaiselle henkilölle, jolle tai jonka perheen jäsenelle jo aikaisemmin on annettu uusi kortti kadonneen tilalle ilman että katoamisesta viranomaisille tehtyjen ilmoitusten välillä vielä on kulunut kahta vuotta, lautakunnan on, liittäen mukaan oman perustellun lausuntonsa, alistettava uuden kortin saantia tarkoittava hakemus lääninhallituksen ratkaistavaksi. Uusi ostokortti saadaan tällöin antaa vain milloin kortti on todisteellisesti ilman sen omistajan tai haltijan syytä tuhoutunut taikka rikoksen johdosta menetetty tahi milloin uuden kortin antamiseen on erittäin pakoittavia syitä.

Luvattomasti toiselle luovutettu ostokortti

Myydyn tai muutoin toiselle luvattomasti luovutetun ostokortin tilalle ei uutta korttia sen jakelukauden aikana, jolloin kortti on kadotettu, koskaan saada antaa. Ennenkuin uusi kortti seuraavassa korttijakelussa saadaan antaa, on lautakunnan ilmoitettava kortin luvattomasti luovuttamista koskeva asia

poliisiviranomaiselle syytteen nostamista varten, ellei niin ole jo muuten tapahtunut.

Yleisiä määräyksiä

Kadonneen ostokortin tilalle annettusta uudesta kortista on, *kuten aina, milloin annetaan uusi ostokortti muulloin kuin yleisessä korttijakelussa, poistettava kaikki ne kupongit, joiden voimassaoloaika on päätynyt ennen kortin myöntämistä.*

Milloin kadonneen ostokortin tilalle annetaan uusi kortti, lautakunnan on merkittävä korttiin musteella asianomaisen kortin omistajan nimi ja muut henkilötiedot niille varattuihin kohtiin samoin kuin myös kirjoitettava kortin kantaosaan merkintä „Annettu kadonneen ostokortin tilalle”.

Lautakunnan on pidettävä luetteloa niistä henkilöistä, joille on anottu uutta ostokorttia kadonneen tilalle. Luetteloon on eri sarakkeisiin merkittävä seuraavat tiedot:

- 1) kadonneen kortin omistajan täydellinen nimi ja, ellei omistaja itse anota uutta korttia, myöskin uuden kortin anojan nimi,
- 2) kadonneen kortin omistajan syntymäaika,
- 3) kadonneen kortin omistajan asuinpaikkakunta,
- 4) aika, jolloin kortin katoamisesta on ilmoitettu viranomaisille (tämä aika on merkittävä lautakunnalle esitetystä virallisesta pöytäkirjanotteesta),
- 5) aika, jolloin on annettu uusi ostokortti kadonneen tilalle.

Ostokortin antaminen uudessa yleisessä ostokorttijakelussa

Kaikki edellä esitetty on koskenut uuden ostokortin antamista kadonneen kortin tilalle saman korttijakelukauden aikana, jolloin ja jonka jakelukauden ostokortti on kadonnut. Mitä tulee *ostokortin antamiseen uudessa yleisessä ostokorttijakelussa sellaiselle henkilölle, jonka edellisen jakelukauden kortti on kadonnut*, saadaan tällaiselle henkilölle antaa ostokortti, mikäli kortin katoamisesta on tehty asianmukainen ilmoitus poliisi- tai muulle säädetylle viranomaiselle, ja hakija jättää tahi on jo aikaisemmin jättänyt lautakunnalle asiaa koskevan virallisen pöytäkirjanotteen. Kortti saadaan tällöin antaa vain siitä lautakunnasta, joka on antanut kadonneeksi ilmoitetun

kortin, ja on annettavan uuden ostokortin tarkkailuluskaan tehtävä merkintä: „Edellinen kortti kadotettu”.

Ostokortin palauttaminen lautakunnalle

Ostokortin palauttamisesta lautakunnalle annetut määräykset sisältyvät yleisistä kan-

sanhuoltoa koskevista säännöstelymääräyksistä 24 päivänä huhtikuuta 1942 annetun valtioneuvoston päätöksen (As. kok. n:o 344/42) 8 §:ään. Ministeriö kehoittaa lautakuntia kiinnittämään riittävää huomiota mainittuihin määräyksiin ja niiden noudattamisen valvontaan.

Osastopäällikkö **Osmo O. Kopola.**

Apulaistoimistopäällikkö *Lauri Koljonen.*

19064